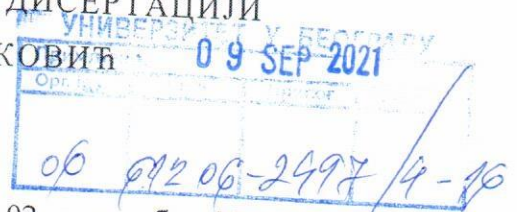

РЕФЕРАТ О ЗАВРШЕНОЈ ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

КАНДИДАТКИЊЕ ВЕСНЕ ЖИВКОВИЋ

Веће за студије при Универзитету, на седници одржаној 02. септембра 2019. године именовало нас је у комисију за преглед и оцену докторске дисертације под насловом *Модел менаџмента услова средине за комплексне музејске збирке у Србији*, кандидаткиње Весне Живковић (докторске студије: Историја и филозофија природних наука и технологије). Пошто смо прегледали и анализирали добијену дисертацију, подносимо Већу следећи извештај.

1. Основни подаци о кандидату и дисертацији

Кандидаткиња Весна Живковић завршила је основне студије археологије на Филозофском факултету Универзитета у Београду (1994-2001), након чега је завршила и мастер студије превентивне конзервације у оквиру заједничког програма Универзитета у Београду и Универзитета у Паризу 1 – Пантеон Сорбона (2005-2006). После стицања звања мастера превентивне конзервације, уписује докторске студије на смеру Историја и филозофија природних наука и технологије при Универзитету у Београду. Уз наведене академске активности, кандидаткиња је стекла и значајно професионално искуство радећи од 2001. године у Одељењу за превентивну конзервацију при Народном музеју у Београду, потом, од 2009 до 2017 године, као руководилац Центра за превентивну конзервацију у Централном институту за конзервацију у Београду, да би од 2020. године била ангажована при Народној библиотеци у Велингтону на Новом Зеланду (*Alexander Turnbull Library, National Library of New Zealand Te Puna Mātauranga o Aotearoa*). Поред тога, кандидаткиња је аутор и реализатор образовних програма у пољу менаџмента ризика, као и превентивне конзервације за музеје на територији Србије и остатка Југоисточне Европе. Професионална активност Весне Живковић препозната је именовањем за члана радне групе за превентивну конзервацију Међународног савета музеја (ICOM-CC). Повезујући темељно академско образовање и широко професионално искуство, кандидаткиња је, претходно испунивши све захтеване услове програма докторских студија Историја и филозофија природних наука и технологије, написала и предала докторску дисертацију под насловом *Модел менаџмента услова средине за комплексне музејске збирке у Србији*.

Докторска дисертација уређена је у потпуности у складу с „Општим правилима за писање и обликовање докторске дисертације“ која се брани на Универзитету у Београду. Дисертација је написана на укупно 192 стране, које поред расправног текста обухватају и исцрпан списак литературе и цитираних дела, затим 11 табела, 42 илустрације у боји, као и елементе предвиђене „Општим правилима...“ (апстракт на српском и енглеском језику, изјаве захвалности, изјаву о ауторству, изјаву од истоветности штампане и електронске верзије и изјаву о коришћењу).

1. а) Публиковани научни радови који су проистекли из резултата докторске дисертације

Поред расправног дела, у виду прилога, дисертацији су придружена два референтна текста, чији је кандидаткиња аутор, настала током истраживања. Реч је о текстовима: 1) „Return to basics - environmental management for museum collections and historic houses“, објављеном у часопису *Energy and Buildings: An international journal devoted to investigations of energy use and efficiency in buildings* (Volume 95, 2015, pp. 116-123), у издању Elsevier-а (WOS/JCR; M22 према категоризацији Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије) и 2) „Значај и ограничења климатског мониторинга на примеру музејских институција и непокретних културних добара у Војводини у: *Грађа за проучавање споменика културе Војводине / Material for the Study of the Cultural Monuments of Vojvodina* (Бр. 27, 2014, стр. 200-211), који издаје Покрајински завод за заштиту споменика културе Нови Сад (M53, према категоризацији Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије).

2. Предмет и циљ дисертације

Кандидаткиња као предмет свог рада одређује могућност обезбеђивања ефикасне примене свеобухватног приступа управљању условима средине, односно подстицања промена у постојећем систему доношењу одлука у области очувања покретног и непокретног културног наслеђа. Тако дефинисан предмет истраживања претпостављања истраживање низа феномена контекстуализованих у окриљу превентивне конзервације, како оних из домена природних наука (као што су проучавање последица промене релативне влажности и температуре, светлосног зрачења и загађивања на органске и неорганске материјале и сл.), те друштвено-хуманистичких наука које истражују установљивање, деловање и моделе управљања институција заштите наслеђа (као што су музеји, архиви, библиотеке и сл.). Реч је оригиналној идеји, чији се значај за развој науке огледа у повезивању различитих, а међусобно условљених аспеката културног наслеђа и његовог очувања, а помоћу

кохерентне и целовите методологије истраживања, отварајући тако могућност за стварање и примену новог научног модела у пољу превентивне конзервације и заштите културног наслеђа. Временски оквир истраживања везан је за почетке превентивне конзервације и њене примене од двадесетих година двадесетог века до савремених достигнућа с почетка двадесетог првог века, при чему се уочава дискрепанција између теоријских премиса и практичних исхода при формулисању модела управљања условима средине у којима се процеси превентивне конзервације одвијају. Поред утемељеног историјско-теоријског сегмента, још један битан део рада јесте емпиријско истраживање услова средине везано за институције заштите наслеђа на територији Републике Србије. Студије случаја (Галерија Матице српске у Новом Саду, Народни музеј у Београду, Музеј примењене уметности у Београду, Музеј рударства и металургије у Бору, Завичајни музеј у Јагодини и Народни музеј у Нишу) изабране су на основу њихове репрезентативности у контексту систематизованог праћења услова средине за бригу о покретном културном наслеђу, а на основу параметара формулисаних кроз активности Центра за превентивну конзервацију у Народном музеју у Београду и Централном институту за конзервацију у Београду. У оквиру овог аспекта предмет истраживања обухватио је снимање стања конзервације, прикупљање података о управљању збиркама и врсти заступљених материјала, прикупљање квантитативних података о условима средине, анализа података и давање препорука за побољшање услова средине а на основу концепта ризика и прихватљиве промене и губитка за предмете.

У складу с тако одређеним предметом истраживања, кандидаткиња је поставила циљеве, формулисане у две категорије (општи и посебни) и две поткатегије (научни и друштвени, те експлицитни и нормативни) унутар њих. Као општи *научни* циљ истраживања одређено је разумевање и артикулација свеобухватног и кохерентног модела управљања условима средине и примена приступа у процесу контроле и регулације услова средине земље у развоју, док *друштвени* аспект општег циља тежи да доведе до промене принципа у доношењу одлука о условима средине за музејске збирке и сродних оквира за подршку доношења одлука који укључује циљеве одрживог развоја. С друге стране, посебни циљеви истраживања у својој *експлицитној* форми објашњавају структуре и функције различитих метода и техника за управљање условима средине користећи се изабраним студијама случајевима, док *нормативно* теже артикулацији препорука за примену метода и техника управљања условима средине, а на основу теоријских и емпиријских истраживања.

3. Основне хипотезе од којих се полазило у истраживању

Кандидаткиња се у истраживању руководила са три *опште* и три *посебне* хипотезе. Права општа хипотеза доводи у везу повећање ефикасности примене постојећих мера у домену превентивне конзервације са стварањем модела управљања системом заштите културног наслеђа у Србији заснованим на свеобухватном и кохерентном приступу управљању условима средине. Друга се тиче каузалности између могућности превазилажења традиционалне улоге музеја у заштити културног наслеђа и концептуалног модела очувања културног наслеђа базираног на проучавању климатских услова, пораста трошкова енергије и трошкова конзервације. Коначно, трећа општа хипотеза упућује на директну условљеност ширег оквира превентивне конзервације и управљања музејским збиркама начинима формулисања менаџмента услова средине. Прва посебна хипотеза успоставља везу између ефикасне превентивне конзервације на нивоу менаџмента услова средине и техника и концептуалних алата употребљених за истраживање материјала, доношења одлука и анализе трошкова. Друга се тиче примене принципа доношења одлука заснованим на релевантним информацијама и реалним ресурсима за бригу о културном наслеђу, као услову за дуготрајно очување вредности тог наслеђа. Трећа посебна хипотеза указује на директну везу између постојећих модела и развоја нових концепата контроле услова средине и енергетске ефикасности у музејским збиркама. Са изузетком треће посебне хипотезе, која није могла да буде проверена јер је захтевала поређење података пре и после имплементирања модела менаџмента услова средине, остале хипотезе су се показале као оправдане и проверене су анализом резултата емпиријског истраживања и њиховим поређењем са постојећим референтним студијама у области превентивне конзервације и очувања музејских збирки.

4. Кратак опис садржаја дисертације

Дисертације је структурирана у пет поглавља: 1) *Уводна разматрања*, 2) *Теоријска разматрања и појмовни оквир рада*, 3) *Приказ и интерпретација резултата емпиријских истраживања*, 4) *Имплементација принципа одрживог развоја: модел стратегија и метода* и 5) *Закључна разматрања*. Текст истраживања прати и списак литературе, као и списка скраћеница и илустрација.

У *Уводним разматрањима* кандидаткиња сажето и прегледно представља основне елементе истраживања (предмет рада, циљеве истраживања, полазне хипотезе, методе истраживања као и очекиване резултате и научни допринос) најављујући расправни део текста који започиње садржајним поглављем *Теоријска разматрања и појмовни оквир рада*. Кандидаткиња тумачи три битна теоријска аспекта истраживања.

Први је превентивна конзервација као стратешки оквир за развој модела менаџмента услова средине. Да би савремени исходи превентивне конзервације били јасни и да би се о њима уопште расправљало кандидаткиња систематизује историјски развој превентивне конзервације као дисциплине, промене парадигми у разумевању културног наслеђа, те појаву концепта и принципа одрживог развоја у овом контексту. На тај начин, уводи нас у следећи а централни теоријски аспект свог истраживања, *концепт менаџмента услова средине*. Њега разматра тумачећи нужност проучавања услова средине у окружењу музејских предмета, историјски развој смерница менаџмент услова средине за збирке, те његову улогу у развоју стандарда за услове средине за покретно културно наслеђе и коначно анализирајући и усвојене стандарде у овој области. Одатле следи и трећи теоријски аспект који се односи на *процену вредности културног наслеђа* и тиче се типологије терминологије вредности, питања валоризације у контексту управљања наслеђем и њиховог исхода у контексту менаџмента ризика и значаја културног наслеђа.

Након овог теоријског утемељења, у трећем поглављу кандидаткиња даје *приказ и интерпретацију резултата емпиријских истраживања*. Полазећи од представљања методологије емпиријског истраживања, дати су и опште информације о општим условима средине (климатски услови и квалитет ваздуха) на територији Републике Србије, те специфичности институција које су послужиле као студија случаја (Галерија Матице српске у Новом Саду, Народни музеј у Београду, Музеј примењене уметности у Београду, Музеј рударства и металургије у Бору, Завичајни музеј у Јагодини и Народни музеј у Нишу), те коначно приказ мерења и праћења услова средине кроз одабрани приступ у прикупљању и обради података. Следећи одељак овог емпиријског поглавља посвећен је резултатима истраживања, анализи података о вредностима релативне влажности и температуре, те мерењу јачине светлосног зрачења, као и вези излагања и пасивних узоркивача. Поменути резултати су предмет расправе у последњем одељку овог поглавља, у коме се доводе у везу и с полазним хипотезама истраживања.

Четврто поглавље систематизује резултате претходна два поглавља и ствара оквир за установљење *модела менаџмента услова средине за комплексне музејске збирке*. Отуда се у оквиру тог поглавља разматрају проблеми имплементације принципа одрживог развоја кроз моделе стратегије и метода, потом питања конзервације ресурса и ефикасног менаџмента, као и основи дизајна за адаптацију збирки, кроз ревизију стандарда и модификацију задатих вредности параметара услова средине, те организацију збирки у складу с осетљивошћу предмета и нивоом захтеваних/пожељних услова. Коначно, у *Закључним разматрањима* кандидаткиња сумира искуства истраживања, истичући главне исходе рада и њихов

мултидисциплинарни домет, али и отварајући простор за даља истраживања у овој области.

5. Остварени резултати и научни допринос дисертације

Дисертација *Модел менаџмента услова средине за комплексне музејске збирке у Србији* кандидаткиње Весне Живковић јесте добар пример мултидисциплинарног истраживању у домену научних области конзервације, заштите животне средине, физичке-хемије, музеологије, те менаџмента. Историзација и теоретизација развоја превентивне конзервације, обезбедила је основу за поуздана истраживања фактора који одређују услове средине у музејским збиркама, док је методолошки приступ емпиријским задацима обезбедио провериве податке. На тај начин, полазећи од искустава друштвено-хуманистичких дисциплина и емпиријских метода присутних у природним наукама добијени су резултати изразито мултидисциплинарног карактера који поред научног и академског остварују и свој друштвени допринос. Нарочит резултат истраживања тиче се и просторног контекста у коме је обављено, то јест добијених података који се односе на установе заштите културног наслеђа на територији Републике Србије.

Постижући као главни резултат утемељену формулацију једног могућег модела управљања условима средине за комплексне музејске збирке (чији домети иако полазе о услова земаља у развоју свакако могу да буду примењиви и шире), кандидаткиња поуздано демонстрира важност повезаности научног рада, животне средине и друштвених потреба заједнице. Стога ова докторска дисертација поред научног доприноса (који превасходно указује на нужност мултидисциплинарног приступа у истраживању феномена културног наслеђа), уједно има и академску важност као једно од почетних истраживања од кога ће будућа разматрања блиских тема нужно полазити, те коначно и као апликативни модел који може да понуди адекватна решења у домену рада институција задужених за бригу о културном наслеђу и конзерваторску делатност. У том смислу, дисертација Весне Живковић *Модел менаџмента услова средине за комплексне музејске збирке у Србији*, испуњава у пуној мери захтеве програма Историја и филозофија природних наука и технологије, потврђујући оспособљеност кандидаткиње за мултидисциплинарно проучавање баштине и историје развоја науке, како у нашој средини тако и у светским токовима, додајући овим научним квалитетима и професионални допринос у развоју апликативних модела и ширењу научне мисли уопште.

6. Закључак

На основу претходно наведеног, закључујемо да је дисертација кандидаткиње Весне Живковић под називом *Модел менаџмента услова средине за комплексне музејске збирке у Србији* урађена у свему према одобреној пријави, да је оригинално и самостално научно дело и да су се стекли услови за њену јавну одбрану.

У Београду, 08.07.2021.

Чланови комисије:

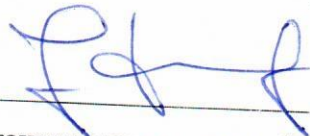
др Љубиша Игњатовић,
ванредни професор Факултета за Физичку хемију, Универзитет у Београду (ментор)

др Милан Попадић, ванредни професор Филозофског факултета, Универзитет у
Београду (ментор)

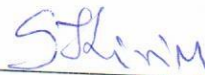
др Вукашин Павловић, професор емеритус Факултета политичких наука, Универзитет
у Београду

др Јован Филиповић, редовни професор Факултета организационих наука, Универзитет
у Београду

др Даниела Коруљија Црквењаков, ванредни професор Академије уметности,
Универзитет у Новом Саду

др Снежана Кирић, виши научни сарадник Иновационог центра, Машински факултет,
Универзитет у Београду